

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

ПЕДІАТРІЯ МАЙДАННИКА

Підручник

Книга 1

**Захворювання дітей раннього віку
Дитяча нефрологія ○ Дитяча гематологія**

*За редакцією
проф. І. О. Мітюряєвої-Корнійко*

Львів
Видавництво «Магнолія 2006»

*Рекомендовано Вченою радою Національного медичного університету
імені О.О. Богомольця МОЗ України як підручник
для здобувачів вищої освіти медичних навчальних закладів
(протокол №7 від 27.02. 2025 року)*

Рецензенти:

Ю.Г. Антипкін — академік НАМН України, д. мед. н., професор, Заслужений діяч науки і техніки України, Лауреат Державної премії в галузі науки і техніки України; Президент Асоціації педіатрів України, Генеральний директор ДУ «Всеукраїнський центр материнства та дитинства НАМН України»;

О.П. Волосовець — д. мед. н., професор, член-кореспондент НАМН України, завідувач кафедри педіатрії №2 Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, Заслужений діяч науки і техніки України; Віце-президент Асоціації педіатрів України;

Т.М. Клименко — член-кореспондент НАМН України, д. мед. н., професор, завідувач кафедри педіатрії №2 Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, Заслужений діяч науки і техніки України; Віце-президент Асоціації педіатрів України.

П 24 Педіатрія Майданника : підручник. У 3 кн. Кн. 1. Захворювання дітей раннього віку, дитяча нефрологія, дитяча гематологія / акад. В.Г. Майданник, проф. І. О. Мітюряєва-Корнійко, проф. А.В. Чуриліна, проф. Т.П. Борисова, доц. Л.П. Глебова; за ред. проф. І. О. Мітюряєвої-Корнійко. – Львів : Видавництво «Магнолія 2006», – 484 с. : іл.

ISBN 978-617-574-324-9 (кн. 1)

ISBN 978-617-574-325-6 (вид. у 3 кн.)

Підручник містить сучасний, адаптований згідно з затвердженими міжнародними та українськими стандартами базовий рівень знань з педіатрії. У 1 книзі особлива увага приділяється захворюванням дітей раннього віку в зв'язку з мінерало-вітамінною недостатністю. Розглядаються питання дитячої гематології та патології сечової системи у дітей з урахуванням новітніх досягнень наукових досліджень, надаються: класифікаційні шифри, ефективні алгоритми діагностики та схеми різних методів лікування захворювань, включаючи сімейноцентровані реабілітаційні заходи, профілактичні стратегії запобігання їх ускладнень та прогностичні критерії диспансерного спостереження, необхідні для успішної лікарської роботи на первинній та спеціалізованій ланках надання медичної допомоги дітям в Україні.

Підручник відповідає вимогам освітніх професійних програм за спеціальностями «Педіатрія» та «Медицина», призначений для здобувачів вищої медичної освіти, викладачів, лікарів-інтернів, педіатрів та лікарів загальної практики, фізичної та реабілітаційної медицини, психологів, фізичних терапевтів, вихователів, логопедів, логопедів, а також батьків.

УДК 616-053.2 [073.8]

ISBN 978-617-574-324-9

ISBN 978-617-574-325-6

© В.Г. Майданник, І.О. Мітюряєва-Корнійко,
А.В. Чуриліна, Т.П. Борисова, Л.П. Глебова
© Видавництво «Магнолія 2006»

ЗМІСТ

Авторський колектив	5
Список скорочень	6
Передмова	11

Розділ 1. ЗАХВОРЮВАННЯ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ13 (акад. В. Г. Майданник, проф. І. О. Мітюряєва -Корнійко, проф. А. В. Чуриліна)

Рахіт	13
Гіпервітаміноз D	71
Спазмofilія.....	81
<i>Література</i>	<i>100</i>

РОЗДІЛ 2. ЗАХВОРЮВАННЯ СЕЧОВОЇ СИСТЕМИ.....102 (акад. В. Г. Майданник, проф. Т. П. Борисова)

Цистит	102
Пієлонефрит	113
Гломерулонефрит	130
Первинний гломерулонефрит	130
Постінфекційний гломерулонефрит	136
Гострий постстрептококовий гломерулонефрит.....	137
IgA-нефропатія	146
Нефротичний синдром	155
Спадковий нефрит (синдром Альпорта)	174
Тубулоінтерстиціальний нефрит	185
Кристалурії та кристал-індуковані захворювання нирок	196
Гіпероксалурія	199
Ідіопатична гіперкальціурія	211
Гіперурикозурія	216
Тубулопатії	220
Гіпофосфатемічний рахіт	221
Нирковий тубулярний ацидоз (НТА)	226

Синдром Фанконі	238
Ренальна глюкозурія	239
Нефрогенний нецукровий діабет	240
Гостре пошкодження нирок	242
Гемолітико-уремічний синдром	258
Хронічна хвороба нирок.....	273
<i>Література</i>	<i>295</i>
Розділ 3. ЗАХВОРЮВАННЯ СИСТЕМИ КРОВІ.....	303
<i>(акад. <u>В. Г. Майданник</u>, доц. Л. П. Глебова)</i>	
Анемії	303
Залізодефіцитна анемія	306
Мегалобластна анемія	318
Апластична анемія	325
Спадкова апластична анемія	326
Набута апластична анемія	329
Гемолітична анемія	334
Спадкова гемолітична анемія	337
Набута гемолітична анемія	363
Хвороби кровоточивості.....	368
Тромбоцитопенія	371
Гемофілія.....	387
Iga-асоційований васкуліт (хвороба Шенлейна-Геноха)	396
ДВЗ-синдром	407
Лейкози	417
Гострий лімфобластний лейкоз	425
Гострий мієлоїдний лейкоз.....	438
Хронічний мієлоїдний лейкоз.....	443
Лімфоми.....	449
Хвороба Ходжкіна.....	450
Неходжкінські лімфоми	463
<i>Література</i>	<i>471</i>
<i>Слово про академіка В. Г. Майданника</i>	<i>474</i>
<i>Додатки до розділу 1</i>	<i>479</i>

АВТОРСЬКИЙ КОЛЕКТИВ

Майданник Віталій — лікар-педіатр, д. мед. н., професор, академік НАМН України, завідувач кафедри педіатрії №4 (1990–2020), Національний медичний університет імені О. О. Богомольця, Лауреат Державної премії України в галузі науки та техніки, Заслужений лікар України, Віце-президент Асоціації педіатрів України, м. Київ;

Борисова Тамара — лікар-педіатр, д. мед. н., професорка, Черкаська медична академія, професорка кафедри терапевтичних дисциплін, член Національного ниркового фонду України, член Європейської ниркової асоціації (ERA), член Європейського товариства педіатрів-нефрологів (EPSN), м. Черкаси;

Глебова Любов — лікар-педіатр, к. мед. н., доцент кафедри педіатрії №4, Національний медичний університет ім. О. О. Богомольця, м. Київ;

Мітюряєва-Корнійко Інга — лікар-педіатр, лікар фізичної та реабілітаційної медицини, д. мед. н., професорка, учениця акад. Майданника В. Г., завідувачка кафедри педіатрії №4 з 2021 р., Національний медичний університет ім. О. О. Богомольця, Віце-президент Асоціації педіатрів України, м. Київ;

Чуриліна Аліна — лікар-педіатр, д. мед. н., професорка кафедри педіатрії №4, Національний медичний університет ім. О. О. Богомольця, м. Київ.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

АА	–	апластична анемія
АВ	–	артеріовенозний
АГ	–	артеріальна гіпертензія
АГГ	–	антигемофільний глобулін
АІГА	–	аутоімунна гемолітична анемія
АЛТ	–	аланінамінотрансфераза
АПФ	–	ангіотензинперетворювальний фермент
АР	–	аліментарний рахіт
АРХР (ARHR)	–	аутосомно-рецесивний гіпофосфатемічний рахіт
АсАТ (АСТ)	–	аспартатамінотрансфераза
АТ	–	антитіла
АТ	–	артеріальний тиск
АЧЗК	–	активований час згортання крові
АЧТЧ	–	активований частковий тромбопластиновий час
БРА	–	блокатори рецепторів ангіотензину
ВКАЛ	–	великоклітинна анапластична лімфома
ВКЛ	–	великоклітинна лімфома
ГБМ	–	гломерулярна базальна мембрана
ГВ	–	геморагічний васкуліт
ГГТ	–	гамма-глутамілтранспептидаза
ГКС	–	глюкокортикостероїди
ГЛ	–	гострий лейкоз
ГЛЛ	–	гострий лімфобластний лейкоз
ГМЛ	–	гострий мієлобластний лейкоз
ГН	–	гломерулонефрит
ГОМК	–	гама-оксімасляна кислота
ГПН	–	гостре пошкодження нирок
ГПСГН	–	гострий постстрептококовий гломерулонефрит

ГУС	– гемолітико-уремічний синдром
ДВЗ	– дисеміноване внутрішньосудинне згортання крові
ДМАТ	– добовий моніторинг артеріального тиску
дНТА	– дистальний нирковий тубулярний ацидоз
ДСГ	– вітамін-D-зв'язувальний глобулін
ЕЕГ	– електроенцефалограма
ЕКГ	– електрокардіограма
ЕМГ	– електроміографія
ЗАК	– загальний аналіз крові
ЗАС	– загальний аналіз сечі
ЗДА	– залізодефіцитна анемія
ЗНТ	– замісна ниркова терапія
іАПФ	– інгібітори ангіотензинперетворювального ферменту
ІК	– імунний комплекс
ІСС	– інфекції сечової системи
ІСШ	– інфекція сечових шляхів
ІТП	– ідіопатична тромбоцитопенічна пурпура
КМ	– кістковий мозок
КЛС	– кислоотно-лужний стан
КТ	– комп'ютерна томографія
КФК	– концентрат факторів коагуляції
ЛВ	– лімфатичні вузли
ЛДГ	– лактатдегідрогеназа
ЛФ	– лужна фосфатаза
ЛХ	– лімфома Ходжкіна
МКХ-10, 11	– десята та одинадцята редакції Міжнародної статистичної класифікації хвороб і проблем, пов'язаних зі здоров'ям
МРТ	– магнітно-резонансна томографія
МСР	– міхурово-сечовідний рефлюкс
НАА	– набута апластична анемія
НАДФ	– нікотинамідаденін-динуклеотидфосфату
НПЗП	– нестероїдні протизапальні препарати

НТА	–	нирковий тубулярний ацидоз
НХЛ	–	неходжкінські лімфоми
ПХТ	–	поліхіміотерапія
ПГ	–	первинна гіпероксалурія
ПДФ	–	продукти деградації фібрину
ПЗ	–	протизапальні препарати
ПК	–	периферична кров
ПЛР	–	полімеразна ланцюгова реакція
пНТА	–	проксимальний нирковий тубулярний ацидоз
ПТГ	–	паратиреоїдний гормон (паратгормон)
ПТЧ	–	протромбіновий час
ПХТ	–	поліхіміотерапія
РААС	–	ренін-ангіотензин-альдостеронова система
РЕС	–	ретикулоендотеліальна система
рШКОФ	–	розрахункова швидкість клубочкової фільтрації за формулою Шварца
САК	–	співвідношення альбуміну до креатиніну сечі
СБК	–	співвідношення білка до креатиніну сечі
СКА	–	серпоподібно-клітинна анемія
СРБ	–	С-реактивний білок
ТГСК	–	трансплантація гемопоетичних стовбурових клітин
ТЕГ	–	тромбоеластографія
ТІН	–	тубулоінтерстиціальний нефрит
ТМА	–	тромботична мікроангіопатія
ТСК	–	трансплантація стовбурових клітин
ТЧ	–	тромбіновий час
УЗД	–	ультразвукове дослідження
УФВ	–	ультрафіолетове випромінювання
ФВ	–	фактор Віллебранда
фл	–	фемтолітр
ФС	–	фебрильні судоми
ХМЛ	–	хронічний мієлолейкоз

ХХН	–	хронічна хвороба нирок
ЦНС	–	центральна нервова система
ЧСС	–	частота серцевих скорочень
ШВЛ	–	штучна вентиляція легень
ШКТ	–	шлунково-кишковий тракт
ШКФ	–	швидкість клубочкової фільтрації
ШОЕ	–	швидкість осідання еритроцитів
ЮІА	–	ювенільний ідіопатичний артрит

ADHR	–	аутосомно-домінантний гіпофосфатемічний рахіт
AGT	–	аланін-гліоксилатамінотрансфераза
ALG	–	антилімфоцитарний глобулін
ALP	–	лужна фосфатаза
APS1	–	аутоімунний полігландулярний синдром 1 типу
ARHR (APXP)	–	аутосомно-рецесивний гіпофосфатемічний рахіт
CAKUT	–	Congenital Anomalies Kidney and Urinary Tract
CaSR	–	(Calcium-Sensing Receptor) кальцій-чутливий рецептор
CYP	–	циклофосфамід
DGKE	–	diacylglycerol kinase-ε gene
DMSA	–	димеркаптосукцинова кислота
EHA	–	(European Haematology. Association) Європейська гематологічна асоціація
EPSN	–	Європейське товариство педіатрів-нефрологів
ERA	–	Європейська ниркова асоціація
FAB- класифікація	–	франко-американо-британська класифікація
HBS	–	серпоподібно-клітинна гемолітична анемія
HDR	–	гіпопаратиреоз, глухота, аномалія нирок
HNRH	–	спадковий гіпофосфатемічний рахіт з гіперкальціурією
HLA	–	головний комплекс гістосумісності
KDIGO	–	Kidney Disease: Improving Global Outcomes
MELAS	–	мітохондріальна енцефаломіопатія з лактоацидозом та інсультподібними епізодами

NICE	–	National Institute for Health and Care Excellence
PPSB	–	комплексний препарат факторів II, VII, IX і X
PRES	–	Європейське товариство дитячої та підліткової ревматології
PRINTO	–	Організація міжнародних досліджень в галузі дитячої та підліткової ревматології
STEC	–	(Shiga toxin-producing Escherichia coli) шига-токсин
TNF	–	тумор-некротичний фактор (фактор некрозу пухлин)
TRP	–	тубулярна реабсорбція фосфору
VDDR	–	вітамін D-залежний рахіт
VDR	–	ген рецептору вітаміну D (визначається при дослідженні венозної крові)
vWF	–	фактор Віллебранда
XLH	–	X-зчеплений гіпофосфатемічний рахіт

ПЕРЕДМОВА

Минуло майже 20 років після останнього виходу в незалежній Україні найпопулярнішого серед студентів, викладачів та лікарів підручника акад. В.Г. Майданника. Майбутні та практикуючі педіатри захоплювались простими, логічно-структурованими поясненнями найскладнішого та наймасштабнішого обсягу як базових знань предмета, так і матеріалів сучасних медико-фармацевтичних досліджень, які розширювали у читачів горизонти наукового та клінічного мислення, часто дарували надію на вирішення проблем найтяжчих патологій. Обов'язковою складовою кожної теми стала орієнтація на профілактичні заходи, особливості здорового способу життя, пошук дитячих витоків хронічних захворювань дорослого та похилого віку з можливостями запобігання патології чи її ускладнень у дітей та молоді, що стало вагомим внеском у концепцію «педіатрії дебютів», що набула актуальності з розвитком сімейно-центрованого принципу організації охорони здоров'я.

За цей час в умовах досягнень науки, практичного впливу ковідної пандемії та психотравмівних наслідків війни в Україні, суттєво змінилися погляди на етіопатогенетичні механізми, технічний рівень діагностики, підходи до лікування багатьох нозологій. Пройшли значну трансформацію більшість педіатричних міжнародно-українських стандартів та протоколів, вимог до освітніх програм та державного тестування. Все це стало стимулом для нас, учнів та близьких колег акад. В.Г. Майданника, відновити його підручник, максимально зберігаючи унікальні матеріали, які стали базовими та залишаться «на віки», з вагомим розширенням даних згідно з новими медичними здобутками та навчальними програмами, відповідно акредитованих для закладів вищої медичної освіти. Так, 1 книга підручника містить розділи про дитячі захворювання раннього віку, захворювання систем крові та сечовидільної, які були першими та найважливішими напрямками науково-практичної діяльності акад. В.Г. Майданника.

«Педіатрія повинна гучно кричати, подавати голос у свій захист, щоб всі розуміли, що вона Є, вона – Жива! І дуже потрібна нашим Дітям!» – ці слова нашого Вчителя були сказані ще до війни, але зараз вони мають для всіх українських лікарів надзвичайну значущість.

Складність та неосяжність вікових особливостей дитячої патології, старих та нових діагностично-терапевтичних підходів зумовлює майже неминучість похибок і неточностей текстів підручника. Наперед складаємо щирі вибачення та чекаємо від читачів зауваження та побажання, які просимо надсилати на адресу авторів та видавництва.

Проф. І. О. Мітюряєва-Корнійко

Навчальне видання

ПЕДІАТРІЯ МАЙДАННИКА

Підручник у 3-х книгах

Книга 1

Захворювання дітей раннього віку

Дитяча нефрологія ○ Дитяча гематологія

За редакцією проф. І. О. Мітюряєвої-Корнійко

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк цифровий.
Гарнітура PT Serif.
Умовн. друк. арк. 28,13.

Видавництво «Магнолія 2006»
м. Львів-53, 79053, Україна, тел.: +38 (050) 370-19-57

e-mail: magnol06@ukr.net
<https://magnolia.lviv.ua>

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції: серія ДК № 2534 від 21.06.2006 року,
видане Державним комітетом інформаційної політики,
телебачення та радіомовлення України

Надруковано в друкарні видавця Марченко Т. В.